

Werken met laaggeletterde deelnemers die erg moeizaam bijleren

Judith Nuyts, Ligo Antwerpen

Waarom is het voor sommige laaggeletterde of analfabete deelnemers zo erg moeilijk om Nederlands te leren?

Een aantal mogelijke redenen:

❖ het abstractievermogen is zeer beperkt

Moeilijk abstractie kunnen maken, is een typisch kenmerk van laaggeletterdheid. Dit komt voor in de NT2les, maar evengoed in de NT1les, ... zowel bij volwassenen die nog vlot bijleren en zij die moeizaam bijleren. De moeite die iemand heeft om abstract te denken, kan echter verschillen. Bij zij die heel moeizaam bijleren, is abstract denken doorgaans zeer beperkt. Dit komt bv tot uiting

- tijdens een rollenspel (moeite om zich in te leven in een andere rol),
- leren lezen (met de vorm van woorden bezig zijn ipv met hun betekenis, vraagt abstractie),
- de moeite die men heeft om aan zelfreflectie te doen (denken over zichzelf vraagt om een ander perspectief in te nemen) of

❖ medisch probleem

bv: een hersenletsel, medicatie door een fysiek of psychologisch probleem (depressie, PTSS,...)

❖ minder begaafd

❖ praktijkleerder

Iemand die nooit of weinig naar school is geweest, heeft toch vele vaardigheden. Hij/zij heeft die niet op school, maar in het dagdagelijks leven geleerd, bv koken, naaien, manden vlechten, tuinbouw, ... De leermethode was 'al doende'. Dit zijn 'praktijkleerders'. Bijgevolg wordt een taal ook het best al doende geleerd. Als de taalleermethode te weinig praktisch is en bv te schools, dan zal de leeropbrengst minder zijn.

❖ tunnelvisie door schaarste problemen

Onderzoek wijst uit dat wanneer iemand geconfronteerd wordt met problemen die te maken hebben met tekorten of 'schaarste', zijn of haar focus vernauwt. De stress door schaarste kan a.h.w. tunnelvisie creëren. Onderzoek wijst ook uit dat laaggeletterde volwassenen significant meer risico lopen op financiële of medische problemen en werkloosheid. Meer kans op schaarste dus. Hun aandacht wordt steeds, ook op onbewust niveau, getrokken naar de onderwerpen waar zij schaarste voelen. Of op een andere manier verwoord: door schaarste wordt de 'mentale bandbreedte' smaller waardoor er minder (snel) informatie verwerkt kan worden en bv. het leerproces trager verloopt.

Dit fenomeen kan verklaren waarom iemand moeizaam leert of lijkt te stagneren. Heel kenmerkend voor volwassenen die moeizaam bijleren, is dat de leerwinst groter en sneller wordt, als de onderwerpen en activiteiten heel erg over hun eigen leefwereld gaan, over de onderwerpen die zich in de 'aandachtstunnel' bevinden.

❖ redenen die we niet kennen

Wat doet Ligo als een cursist stagneert? Wanneer wordt iemand 'uitgeleerd' verklaard?

❖ Procedure om 'uitgeleerd' te voorkomen

Fase 1: analyse

- Wat is juist het probleem? Op wel vlak stagneert de cursist?
Welke extra oefenkansen kunnen helpen? intern (remediëring, logo, computerklas ...) en/of extern (taal oefenkansen voor meer taalcontact)
De lesgever bespreekt dit met de cursist (ev met tolk)
- De lesgever contacteert de trajectbegeleider (TB), maatschappelijk assistent (MA) en familie (in overleg met de cursist)
- De nodige interne administratie, met respect voor de privacy.

Fase 2: actie en evaluatie

- De besproken acties uitvoeren.
- De cursist regelmatig feedback geven.
- Na een tijdje evalueren: is er beterschap?
- Als er een negatieve evolutie is:
  - o Is een time-out een optie? = als verbetering op termijn nog mogelijk is.
  - o communiceren naar de cursist, ev ook TB, MA, familie

Fase 3: besluit indien de negatieve evolutie zich voorzet

- De cursist informeren en alternatieven aanbieden om nog Nederlands te oefenen (intern/extern)
- TB/MA/familie contacteren
- Brief 'beperkte leercapaciteit' meegeven voor partners: SD, VDAB, RVA, Woonhaven,...
- Geen Nederlandse les meer kunnen volgen, mag nooit een verrassing zijn.
- Stoppen met de Nederlandse les gaat enkel over de opleiding Alfa of NT2 binnen de verwachtingen van het ERK: het Europees Referentie Kader. Op andere vlakken kan de cursist nog wel leren. Ligo Antwerpen ontwikkelt momenteel een traject voor cursisten met beperkte leercapaciteit om andere vaardigheden dan het talige, nog verder te ontwikkelen. Het doel is om te komen tot een minimale zelfredzaamheid (bv: het openbaar vervoer nemen, basiskennis van de eigen smartphone).

❖ Procedure 'heraanmelding na het attest van beperkte leercapaciteit'

- Slechts in uitzonderlijke situaties. De beslissing is immers indertijd weloverwogen.
Cruciale vraag: Is de situatie (privé, gezondheid, ...) wérkelijk verbeterd?
- Praktisch: je verwijst de persoon naar Atlas om zich opnieuw aan te melden voor de Nederlandse les. Indien je dit zelf ok vindt, mag je altijd een briefje meegeven met jouw contactgegevens om je indruk toe te lichten.
- De intakers van Ligo bekijken de heraanmelding en voeren een gesprek met de persoon die zich heraanmeldt. Daarna wordt het dossier intern herbekeken. Na 2 weken wordt de beslissing aan de persoon meegedeeld.

Werkvormen

Hoe kom je te weten wat er zich in de aandachtstunnel bevindt?

Bij de start van de sessie

- Start je sessie steeds met een rondje: 'Hoe gaat het?'
Echt geïnteresseerd zijn. Deelnemers tijd geven om te vertellen. Sterke deelnemers mogen vertalen voor deelnemers die moeite hebben met spreken.
- Doel/voordeel:
Te weten komen waar deelnemers mee bezig zijn in hun leven.
Wat bevindt er zich in hun aandachtstunnel?
Wat houdt hen dagdagelijks bezig?
- Resultaat:
Onvoorspelbaar! Het rondje kan 10', of 40' duren, afhankelijk van de input van de deelnemers.

Tijdens de sessie

Blijven opletten voor 'plotse' input van deelnemers:

- Een deelnemer kan plots over een probleem of voorval vertellen tijdens de sessie. Het rondje is gedaan, alles was 'goed' met iedereen. Je start met wat je voorbereid had, en dan komt er plots een verhaal. De input van de deelnemer komt dus niet altijd op het moment dat je het verwacht. Hou je ogen en oren er voor open.
- Inspelen op plotse gebeurtenissen.
Bv: een deelnemer krijgt telefoon van familie tijdens de sessie met slecht nieuws. De begeleider neemt het moment aan om te spreken over gevoelens, bv 'ik ben triest' 'ik ben bang'...

Uitstellen naar een volgende sessie

mag ook. Zodat je nog iets kan opzoeken, over de aanpak kan denken, materiaal kan verzamelen,...

Cirkelen 'Mariama moet hoesten'

Inleiding

Tijdens het 'Hoe gaat het'-rondje worden deelnemers uitgenodigd om vrij te praten.

Wat kan je doen met deze input? Cirkelen bv. Dit is een gestructureerde manier van praten, geïnspireerd op de eigen ervaringen.

Deze oefening is geïnspireerd op een deelnemer, Habiba, die vertelde dat ze moest hoesten. In tijden van corona is dit een 'hot topic'. De begeleider grijpt dit aan voor een oefening de volgende sessie.

Oefening

- Slide: Wat zie je op de foto?	Een vrouw hoest. Dit is Mariama (M). M moet hoesten. Zij heeft hetzelfde probleem als Habiba. Habiba moet hoesten. En M moet hoesten.
- Slide: Moet Mariama hoesten?	Ja! M moet hoesten.
- Slide: Moet het kind hoesten?	Nee! M moet hoesten. (kan je dat herhalen?)
- Slide: Moet de man hoesten?	Nee! M moet hoesten.
- Slide: Moet de hond hoesten?	Nee! M moet hoesten.
- Slide: Moet de stoel hoesten?	Nee! M moet hoesten.
- Slide: Moet M hoesten of moet M eten?	M moet hoesten .
- Slide: Moet M hoesten of moet M strijken?	M moet hoesten.
- Slide: Moet M hoesten of moet M zwemmen?	M moet hoesten.
- Slide: Moet M hoesten of moet M schrijven?	M moet hoesten.
- Slide: Wie moet hoesten?	M moet hoesten.
- Slide: Wat doet M?	M moet hoesten .
- Slide: M moet hoesten. Wat moet M nu doen?	
- Slide: Moet ze naar de tandarts bellen?	Nee! M moet naar de dokter bellen.
- Slide: Wat zegt M aan de telefoon?	Ik moet hoesten!
- En jij (naam)? Moet jij hoesten?	Nee, ik moet niet hoesten.
(laat gerust een sterke csn vertalen hier)	
En jij (naam)? Moet jij hoesten?	...
En jij (naam)?	...
...	

Bespreking

- Een cirkel-oefening verloopt steeds volgens hetzelfde stramien:
    - je stelt telkens 4 soorten vragen
      - o Vraag: het antwoord is ja
      - o Vraag: het antwoord is nee
      - o Vraag: ... of ...
      - o Vraag: vraagwoordvraag naar het antwoord dat je cirkelt
  - Cirkelen kan je aanpassen aan je thema, bv:
    - o Iemand is zijn telefoon kwijt → cirkelen rond 'Ahmed is zijn telefoon kwijt'
    - o thema winkel, voeding → cirkelen rond 'Sara eet graag snoep'
- Gebruik enkel zinnen dit nuttig zijn ('functioneel') voor de deelnemers om te leren.

- Stel de vragen eerst in groep. Als dit goed gaat, kan je individuele deelnemers aanduiden om te antwoorden (sterksten eerst). Differentieer.
- Voel zelf aan of je een fictieve, centrale persoon neemt (bv Mariama) of de echte betrokken persoon (Habiba). Ieder moet zich comfortabel blijven voelen.
- Wat als je geen ppp kan tonen? Printen op A3, werken met voorwerpen, foto's,...
- Afhankelijk van het niveau van de groep, kan je dit 1, 2 of 3 sessies na elkaar doen.
- Het is normaal als deze werkvorm de eerste keer of keren niet goed lukt. Zowel de begeleider als de deelnemers moeten hieraan wennen. Toch ook zeer geschikt voor de allerzwakste groepen.

Uitstappen

Werkwijze

- De bestemming van de uitstap hoeft niet groots (Red Star Line, MAS,...) te zijn.
Ga naar plekken waar deelnemers zelf naartoe gaan: de Liddl, de bushaltes, het park ...
- Een klassieke aanpak is:
  - o Groepsgesprek over de winkel:
Ga jij naar de winkel? Welke winkel? Spreek je daar Ndl's? Wat zeg je dan?
  - o Enkele belangrijke zinnen inoefenen:
Hoeveel kost (een kilo bananen)? Mag ik een zakje?
  - o Winkelsituatie naspelen, met foto's van producten
  - o Ev echt naar de winkel gaan.
- Nu stellen we vast dat voor de traagst lerende deelnemers, je best alles omdraait:
  - o 1st naar de winkel gaan = concreet, herkenbaar, zelf doen, zelf zien
Materiaal uit die winkel meenemen: reclameboekjes + foto's en filmpjes maken
Is de durf of taal er nog niet? Enkel observeren is ook prima.
  - o Daarna samen bespreken, bepaalde woorden en zinnen oefenen
  - o Vervolgens terug naar de winkel en dóen: ahv opdrachten de geleerde woorden en zinnen gebruiken.
- Resultaat: meer en snellere leerwinst = door praktijkleren + leren in aandachtstunne!

Belangrijk

- Je vertelt beter niet op voorhand dat je op uitstap gaat. Wie geen zin heeft, daagt dan misschien niet op, terwijl de uitstap achteraf wel als heel leerrijk wordt gezien.
- Foto's en filmpjes maken:
  - o Het blijkt een gróte meerwaarde om foto's en filmpjes van de activiteiten in de sessie te brengen: meer herkenning, meer animo, meer leereffect.
  - o In het begin zonder deelnemers op de foto of het filmpje (owv privacy). Nadien kan dat wel als je toestemming hebt.
  - o nodig: een device om foto's/filmpjes te tonen: een tablet of laptop. Deze investering is de moeite waard.

Werken met eigen foto's en filmpjes

Inleiding

Foto's en filmpjes in de sessie tonen waar je zelf of met de groep bent geweest, spreekt veel meer aan dan foto's van internet of color cards.

Wat ook kan (dit is een van de grootste ontdekkingen van 'onderwijs tijdens corona'), is deelnemers éigen foto's en filmpjes laten meebrengen. Bv van:

- hun maaltijd
- bezochte winkel
- prijzen van koopwaar (zonder de producten te hoeven kopen)
- activiteiten in het weekend
- ...

Voordelen

- meer herkenbaarheid: eigen leven, niet doen alsof (niet abstract)
- meer betrokkenheid en interesse
- meer levendigheid
- begeleider leert over de aandachtstunnel van de deelnemers: wat houdt hen bezig?
- een beeld waar je naar kan blijven kijken en bespreken

Hoe pak je dat praktisch aan?

- Zie handleiding
  - o Whatsappgroep maken:
    - Je hebt de telefoonnummer van de deelnemers nodig.
    - Ev 2de simkaart (gratis) met een ander telefoonnummer. Met die simkaart kan je een 2de Whatsapp account aanmaken via de app Whatsapp Business. Die kan je dan gebruiken om met deelnemers te communiceren.
  - o Een groep aanmaken via 'verzendinglijst': zo zien deelnemers elkaars nummer niet.
  - o Via WhatsAppWeb kan je Whatsapp op een scherm (pc, laptop, tablet) laten zien en de foto's tonen die je binnenkreeg.
- Hoe zet je dit in gang?
Dit vraag wat inspanning, stimuleren en opbouw. Bv:
  - o Eerst oefenen op foto's nemen (tijdens de sessie zelf), bv een selfie of van een klasactiviteit ... → leren hoe je deze foto opstuurt naar de begeleider (via Whatsapp of ...) → samen de foto bekijken
= digitale vaardigheden oefenen!
  - o Vervolgens een opdracht meegeven voor thuis (zie afbeeldingen op de ppp)
    - een selfie opsturen
    - een neutrale foto opsturen, bv waar niemand bij opstaat (een winkeldeur, hoeveel iets kost ...)
  - o Stuurt een deelnemer iets op? Reageer de eerste keren dan direct. Bv met een 'dankjewel' spraakbericht of duimpje,...
  - o Vanaf dat er 1 deelnemer mee is, volgen er gemakkelijk meer enthousiastelingen.